

איך בונים זהות?

ה"יבן־די"

בורותנו של ה"יבן־די" יש בה משום סכנה מוחשית לא רק להמשך קיום הזהות היהודית בו, או בצאצאיו אחריו, אלא אף לאותו קיום פיזי אלמנטרי של מדינת היהודים עליו הוא מופקד, כי מי שיאבד את טעם הייחוד היהודי יאבד במשך הזמן גם את טעמי ההגנה על ייחוד זה. ה"יבן־די" המצוי מנותק הן מידע יהודי תיאורטי נכבד והן מידע יהודי מעשי... ההגדרה הטובה ביותר לו היא: אָלֶם. ואולי: קָרֶש-אָלֶם.

... במה אנו אילמים? באי-יכולתנו לתת מבע מוחשי אינטנסיבי ליהודיותנו. לשון-הגוף היהודית זרה לנו מלידה.

במה אנו קרשים? בניתוקנו ממערכת הסמלים היהודית. איננו "שומעים", בתוך בקליל הזמן הרועש, את האקורד היהודי המיוחד: ב"עשרת ימי תשובה" אנחנו בסוף ספטמבר, בראש חודש חשוון אנחנו באמצע אוקטובר, בעיצומה של שבת אנחנו חוגגים מסיבת "ליל שיש" ובתשעה באב אנחנו עושים "על האש".

... בורותנו היהודית, לה אסור שנתכחש, צריכה להפוך מעובדה מודחקת, מזולזלת ומפחידה, לנקודת-מוצא מובחנת המכירה בערך עצמה. זה קו-הזינוק של מסענו הארוך אל האותנטיות היהודית שלנו.

... מה לעשות מחר? ללמוד וללמד; להחזיר אל מרכז הוויתנו והווית ילדינו מלים יהודיות, אביזרים יהודיים, מנהגים יהודיים; לפעול בגנים ובבתי הספר היסודיים; להשפיע על התנהגויות משפחתיות וקהילתיות; לקרוא בתורה, לדרוש בתורה, לבנות ולהיבנות; ליצור מצע הוויתי משותף רחב יותר עם סוגי היהודים התופשים את יהודיותם כבלתי-נפרדת מהשקפתם התיאולוגית, כדי לקיים עמם דיאלוג הכרחי לעתידנו המשותף כיהודים.

(בארי צימרמן/ מאמר "שבעה ימים", פסקאות מתוך "היום השני" ו"היום הרביעי")

בארי צימרמן (יליד 1951), מורה, סופר ומשורר ישראלי, מרצה במכללת "עלמא" – בית לתרבות עברית

"הנה הולך וגדל דור באוויר שכולו מימרות ופזמונים, ועל מיני דברים שכלם הבל פה ורוח שפתיים. הולכת ונבראת מין יהדות של רשות. קוראים בשם לאומיות, תחיה, ספרות, יצירה, חנוך עברי, מחשבה עברית, עבודה עברית- וכל הדברים הללו תלויים בשערה של איזו חיבה: חיבת ארץ, חיבת שפה, חיבת ספרות- מה מחירה של חיבה אווירית?

חיבה? אבל החובה היכן? ומאין תבוא? ומהיכן תינק? המן האגדה? והיא בטבעה אינה אלא רשות, הן ולא ורפה בידה.

יהדות שכלה אגדה דומה לברזל שהכניסוהו לאור ולא הכניסוהו לצונן. שאיפה שבלב, רצון טוב, התעוררות הרוח, חיבה פנימית- כל הדברים הללו יפים ומועילים כשיש בסופם עשייה, עשייה קשה בברזל, חובה אכזרית.

לבנות אתם אומרים- "כרתו אמנה וכתבו ועל החתום שרינו לוינו וכהנינו... והעמידו עליכם מצות!" הלא כן החלו לבנות גם אבותיכם.

החזיונות הנשגבים של ישעיהו השני העירו את הלבבות, ואולם כשהגיעה שעת הבנין היו שני הנביאים שבין הבונים חגי וזכריה- האחרונים לנבואה והראשונים להלכה, ואלה שאחריהם- עזרא וסיעתו- לא היו בעלי הלכה בלבד.

באו והעמידו עלינו מצות!

יתן לנו דפוסים לצקת בהם את רצוננו הנגר והרופס למטבעות מוצקות וקיימות. צמאים אנו לגופי מעשים. תנו לנו הרגל עשייה מרובה מאמירה בחיים, והרגל הלכה מרובה מאגדה בספרות.

אנו כופפים את צוארנו: איה עול הברזל? מדוע לא תבוא היד החזקה והזרוע הנטויה?"

(חיים נחמן ביאליק/ "דברי ספרות"- "הלכה ואגדה", 1919)

חיים נחמן ביאליק (1873-1934) –משורר, מסאי, סופר, מתרגם ועורך שהשפיע רבות על התרבות היהודית המודרנית. זכה לתואר "המשורר הלאומי".

"בשלושה ממדים אדם חווה את זהותו:

מי אני, מה אני, וכיצד.

מי אני - זו הימצאות במקום ובזמן מסוימים.

מה אני - מהותה של הייחודיות של הזהות.

וכיצד - דרכי מימושה של הזהות."

(אלכס ברזל/"להיות יהודי")

אלכס ברזל - (1921-2005) - פילוסוף, איש חינוך ואקדמיה בעל-שם, יליד הונגריה, בין היתר שימש כראש המחלקה ללימודים כלליים בטכניון.